

SINNER, Carsten, (2004). *El castellano de Cataluña. Estudio empírico de aspectos léxicos, morfosintácticos, pragmáticos y metalingüísticos*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 727 p.

D'entrada hom ha de dir que el professor Carsten Sinner, catalanòfil teutó que ha exercit i exerceix docència universitària a Alemanya (Universitat Humboldt de Berlín; Universitat de Postdam), compta ja amb nombrosos estudis i publicacions, i que ara ha escrit una obra rigorosa, completa, seriosa, documentada i definitiva sobre el tema que indica el títol del llibre, fruit, probablement de diversos condicionants. Primer, certa curiositat per una qüestió inicialment desconeguda per l'autor i que confessa haver-la viscut a Madrid i a Barcelona, quan a l'inici del "Prefacio" escriu les primeres paraules: "Cuando en 1990 entré a vivir en un piso de estudiantes en el centro de Madrid, no sabía que la convivencia con un estudiante de biología procedente de Girona, bilingüe en castellano y catalán, iba a cambiar mi vida para siempre"; després, l'interès pel tema que ha portat al seu autor a passar llargues temporades a Catalunya per dur a terme la recerca. Tercer, moltes hores de dedicació atès el contingut que palesa l'obra, no ja per la redacció en sí, sinó, fins i tot, per concebre l'índex i la metodologia de treball i tot seguit feina per sistematitzar un material de primera mà procedent d'enquestes, converses, qüestionaris, consultes i confeccionar després taules i resultats. Al respecte són prou significatives les paraules del mateix autor quan diu en el "Prefacio": "el presente trabajo es, en última consecuencia, el resultado de una curiosidad por el contacto lingüístico que despertó en mí la opinión de una amiga catalana de que era mejor evitar sistemáticamente determinadas construcciones para no caer en el uso de barbarismos".

També l'autor parla al començament d'un objectiu prioritari que marcarà i justificarà, en definitiva, l'estructura i el contingut del llibre. L'assenyala també en la introducció quan afirma: "el objetivo principal de nuestro estudio es el análisis de la frecuencia y aceptabilidad de una serie de aspectos léxicos, morfológicos, sintácticos y pragmáticos del castellano de Cataluña para verificar su pertenencia a una supuesta norma regional del castellano."

Quant a l'estructura, el llibre està dividit en parts molt ben definides. Comença l'obra amb l'índex, tan desenvolupat i complet que ocupa nou pàgines, seguit d'abreviatures i símbols, les pàgines de tot plegat estan marcades en numeració romana. A continuació hi ha la introducció que consta de quatre apartats, a saber: "Antecedentes", "Objetivos", "Hipótesis" i "Estructura". Després ja vénen les sis parts pròpiament dites que tenen per títol, respectivament: "Marco histórico y estudios del castellano de Cataluña" (capítol 1); "Fundamentos teóricos" (capítol 2); "Aproximación a las particularidades del castellano de Cataluña" (capítol 3); "Metodología"; (capítol 4); "Análisis cuantitativos y cualitativos" (capítol 5), "Saber lingüístico y aspectos metalingüísticos" (capítol 6). A continuació segueixen les conclusions i una abundosa bibliografia, selecta, actualitzada fins a les darreries de segle, i molt completa amb uns vuit-cents autors o fonts ressenyats en què no hi falta ja la referència a les pàgines web, tancades, però, l'any 2001. Les darreres pàgines del llibre estan destinades a inserir tres índexs (l'analític, l'onomàstic i el d'aspectes lèxics) per cloure l'obra amb quatre apèndixs sobre els quals es tornarà més endavant.

Atès l'abast i el volum de l'obra, hom creu que s'ha de parlar breument de cada una de les parts. Així, a la primera, que ocupa una cinquantena de planes, l'autor fa un recorregut històric del contacte lingüístic a Catalunya; parla de la consideració que ha tingut i té el castellà a enciclopèdies, històries de la llengua, manuals de dialectologia i fonètica, diccionaris, gramàtiques i treballs sobre literatura. A més, informa del tractament dels regionalismes catalans en el *Diccionario Actual del Español (DEA)* i finalment al·ludeix a les diverses denominacions del castellà de Catalunya a les publicacions consultades.

La segona part es mou més dintre d'uns supòsits teòrics i d'unes consideracions empíriques que demostren la preparació intel·lectual de l'autor i els seus coneixements en un camp força especialitzat. Aquesta secció ocupa una seixantena de pàgines i potser resulta aquella que no té un excessiu interès per a tot aquell encuriós pel tema o per aquell investigador que desitja dades, resultats, i les seves interpretacions i anàlisis d'acord amb la qüestió central resumida en el propi títol de l'obra: el castellà de Catalunya en els aspectes lèxics, morfosintàctics, pragmàtics i metalingüístics.

La tercera part és la més curta ja que només comprèn una vintena de pàgines. En ella s'hi formulen unes consideracions entorn a la funció i la importància de la immigració així com també es parla de l'heterogeneïtat de la població catalana constituïda per individus que pertanyen a un gran nombre de grups diferents quant a la llengua dominant, la procedència geogràfica, els orígens lingüístics, la durada de l'estada a Catalunya. Reprodueix algunes taules i gràfics, dels quals val la pena destacar les taules 1 y 3, la primera classifica des del punt de vista lingüístic els immigrants i la tercera recull l'origen geogràfic i/o lingüístic familiar. En acabar el capítol formula una afirmació que pot actuar com un principi sociolingüístic fonamental a manera d'axioma matemàtic indiscutible: "El castellano de Cataluña se desarrolla sobre la base de las variedades habladas por los hablantes de la comunidad comunicativa catalana, constituida por autónomos e inmigrantes de lengua catalana, castellana y otros idiomas autóctonos del Estado español y extranjeros"

Tot seguit vénen les tres parts nuclears de l'obra, molt travades entre sí, fins al punt que hom podria aplicar els conceptes hegelians d'hipòtesi, tesi i síntesi. La part quarta, d'unes seixanta planes, respon a la hipòtesi de treball concretada en una metodologia sòlida, ampla i variada a base de diferents tipus de tests, enquestes, qüestionaris amb els corresponents criteris de la selecció dels entrevistats, grups professionals, àrees laborals, etc. Partint d'aquests supòsits, es tracten a la part següent, la cinquena, en unes tres-centes pàgines, les anàlisis quantitatives i qualitatives a manera de resultats, quasi com a tesi experimentable i experimentada i per últim la part sisena, d'unes cent pàgines, té un aire de síntesi ja que, una vegada coneguda la realitat, s'inclouen aquí opinions i judicis sobre el castellà de les zones catalanoparlants. Justament en aquesta part central de l'obra hi trobem l'estudi detallat dels trets i variants del castellà de Catalunya fruit de les dues llengües en contacte. Dit això, crec que val la pena insistir en la varietat de tests amb els quals s'opera, entre els quals hom pot esmentar el "test de conjugaciones", "el test de combinaciones", "el test de tarjetas", "el test de denominación", "el test de contestación ràpida", "el test de olores", etc. (Després els de-

senvolupa en els apèndixs). Es tracta d'una secció molt detallada on no hi falta tampoc la distribució dels ítems seleccionats, l'anàlisi de freqüència, etc.

Com s'ha apuntat ja, el capítol cinquè és potser el més interessant i concret ja que són molt nombrosos els casos documentats i estudiats. Per tant, són dades totalment fiables procedents del buidat d'enquestes i consultes. Segueix un ordre tal com s'anuncia a l'inici del capítol: hi haurà els resultats de les anàlisis entorn a sis trets morfològics, vint fenòmens sintàctics, cinquanta cinc elements lèxics i tres deíctics. Així, en el primer bloc, a la vegada es contempla la morfologia nominal, la morfologia verbal, l'article, les preposicions, les conjuncions, per continuar amb les perífrasis verbals, i qüestions lèxiques. A tall d'exemples, heus ací alguns casos interessants: obre la part de la morfologia amb la referència als mots "*basura*" y "*basuras*" i, tot partint de la informació dels diccionaris castellans, afirma que el castellà de Catalunya emprà més la forma pluralitzada i ho acompanya amb unes taules prou clarificadorres. Igual interpretació de la parella "*de sobra*" i "*de sobras*", de la qual escriu el següent: "Escuchamos el uso de la forma *de sobras* en lengua hablada por personas catalanas de todos ls estratos sociales y en situaciones formales e informales (...) En lengua escrita, lo encontramos en diferentes tipos de textos escritos (o traducidos) por catalanes". Quant als adverbis planteja l'oposició "*mal*" vs. "*malamente*". Aquests tres exemples són només una mostra prou evident de l'ampli ventall de mots estudiats que pertanyent a diferents àmbits. A això cal afegir els epígrafs dedicats a la sintaxi on estudia, entre d'altres, l'article determinat amb nom propi, els pronoms possessius en lloc de pronom personal tònic i pronom personal àton (és a dir: respectivament, en català i en castellà *a prop meu* // *cerca de mí*; *davant teu* // *delante de tí*). A l'apartat del lèxic l'autor distingeix entre lexies simples i ací introdueix el substantiu i analitza mots com "*bamba*"; "*cojín*" vs. "*almohada*", "*colla*", "*colmado*", "*granja*", "*pica*", "*soca*", etc.; del verb, aporta els exemples d'*acudir* (en català amb el seu doble significat), *arribar*, *chafarear*, *explicar*, *menostener*, *picar*, *tirar*; quant als adjectius inicia l'estudi amb el controvertit enfrontament *castellano* vs. *español*; de l'adjectiu *remarcable* dubta amb raó, del seu origen català. Són, finalment, molt interessants i aclaridores les anàlisis que de les lexies compostes del tipus: *azul cielo* vs. *azul celeste*, *picapica*, *aguantarse derecho*, *dejar correr*, *hacer + objecte directe (OD)* i per això fer subministra un llistat de quinze exemples de com el català ha prestat al castellà de Catalunya expressions del tipus (*hago bondad* por "me porto bien"; *hace gasolina* por "pone gasolina"; *hace de profesor* por "ejerce de profesor"; *te hago un beso* por "te doy un beso", *hacer la siesta* por "echar la siesta"); són també molt coneguts i estesos els casos de les estructures *llevar prisa*, *saber mal* traduccions literals del català *portar pressa* i *saber greu*, quan en castellà estàndard hom traduiria i diria "tener prisa" y "lamentar, sentir", respectivament.

Comença el capítol sisè amb aquests mots: "en el presente capítulo se exponen una serie de aspectos relacionados con la lengua y su uso abordados en las entrevistas que permiten extraer conclusiones acerca del saber metalingüístico (o conciencia lingüística) de los entrevistados. Posibilitan aclarar cuestiones una y otra vez mencionadas en alguno de los trabajos que se ocupan del castellano de Cataluña o en conversaciones sobre el castellano de los catalanes, como, por ejemplo, la supuesta falta de espontaneidad de los hablantes catalanes al hablar castellano". Dels sis epígrafs i apartats, cal destacar, entre d'altres, els qui porten per títol "Opiniones y juicios sobre el castellano de las zonas catalanohablantes: el rechazo del castellano de Cataluña"; "El papel de la enseñanza"; "Denominación de la variedad catalana del castellano"; "La importancia de los diccionarios, manuales de estilo, gramáticas", etc.; "el papel de la Real Academia Española", y "el papel de los medios de comunicación".

El cos teòric-pràctic, la part central de l'obra es tanca amb les conclusions, que ocupen unes cinc pàgines. Hom hi troba consideracions prou interessants i encertades, i que conviden a la reflexió. Heus-ne ací algunes, traduïdes del castellà: 1. Alguns dels fenòmens propis del castellà de Catalunya són admissibles, sembla, en la llengua oral, però criticats pels informants en la llengua escrita. 2. Els parlants no acostumen a veure per escrit molts dels elements distintius de la seva varietat del castellà. 3. És important que els professors i docents que treballen a Catalunya coneguin les va-

rietats catalanes del castellà ja que els ajudarà a sospesar la importància de la correcció lingüística. 4. Fóra desitjable un ús més acurat de termes com *catalanismo* (per no parlar ja de termes com *barbarisme* o *vulgarisme*), tal vegada que fenòmens atribuïbles a la influència d'altres llengües no reben aquest tracte per part de les institucions. 5. El canvi d'actituds vers el castellà de Catalunya implica, necessàriament, que es torni a intentar una ubicació de l'esmentada varietat ente les altres varietats del castellà. 6. El reconeixement de les particularitats del castellà de Catalunya és important perquè dita varietat no segueixi sent una varietat "no estàndard" o "sub-estàndard". 7. La superació del menyspreu del castellà català contribuiria, sense cap mena de dubte, que els castellanoparlants catalans deixessin de sentir-se inferiors, en termes de la competència en castellà respecte als parlants d'altres zones de parla exclusivament castellana.

Per altra banda, si l'autor en el darrer paràgraf diu que considera el llibre com un punt de partida, qui s'hi apropi comprovarà que quasi és més un punt d'arribada, una fita, o, si més no, una aportació que marcarà un abans i un després de l'estudi del castellà de Catalunya. Certament que queden serrells (per exemple: un estudi diacrònic; una anàlisi més exhaustiva de fenòmens fonètico-fonològics, lèxico-semàntics i morfosintàctics, pragmàtics, etc.) però és molt d'agrair aquest estudi que no acaba, tanmateix, amb les conclusions. A continuació, com ja s'ha dit, hi ha una bibliografia amb més d'un miler d'entrades recollides en quaranta pàgines, uns índexs molt útils i correctes i uns apèndixs prou il·lustratius. Agrupa la bibliografia en tres apartats que porten per títol, respectivament: "Referencias bibliográficas", "Documentos citados" i "Páginas web citadas". Quant als índexs, s'obre el primer —l'analític— tot precisant amb bon criteri, que "las páginas donde se encuentran exposiciones de conceptos fundamentales, nociones clave, definiciones, etc. se indican en negrita". El segon índex resulta molt operatiu tal vegada que hi figuren els mots i expressions comentats a les pàgines a les quals remet. L'apèndix primer és un model de qüestionari sociolingüístic molt acurat amb ítems molt reveladors. El segon és un corpus on figuren les respostes dels enquestats; el tercer fa referència al material d'estudi, bo i incloent els diferents tipus de test, i el quart porta per títol "Distribución por lenguas dominantes". Cal afegir encara com una part important del llibre, un element més, també molt meritori, com són les notes a peu de pàgina, molt documentades i erudites, repartides a bastament per tota l'obra, moltes de les quals remeten a la bibliografia i documents esmentats. Sense oblidar, altrament, els gràfics i taules, sempre molt encertats i eloqüents i que sovintegen arreu del llibre.

En definitiva, es tracta d'una obra (escrita per cert en un castellà perfecte, impecable, i no s'oblidi tampoc, premiada com a treball de recerca l'any 2001 a la Universitat de Postdam), que és excellent, magnífica, esplèndida dintre del seu camp i que omple un buit important en els estudis de sociolingüística aplicada. Mai s'havia realitzat una recerca tan bona i interessant (potser un dels qui va encetar el tema, almenys a Catalunya fou el professor Antoni M. Badia i Margarit amb un llibre i un article: *La llengua dels barcelonins i "Peculiaridades del uso del castellano en las tierras de lengua catalana"*, ambdós indicats a la bibliografia) i per què no dir-ho també original i agosarada en el seu plantejament i en el seu desenvolupament. Hom pot parlar del caràcter no exhaustiu per raons òbvies i fer-li uns mínims retrets perquè té algunes mancances (com, per exemple, l'aspecte fonològic, al·lusió a la lingüística del text; estendre l'estudi a la resta de contrades catalanes i dels Països Catalans, com en un moment determinat del llibre reconeix el mateix autor; i d'altres ja esmentats més amunt); algunes possibles confusions com no presentar amb claredat la distinció entre categoria gramatical i lèxica, etc.). A part d'aquests qualificatius ponderatius i de les característiques tècniques suara assenyalades, és el llibre, a més, ultra prou suggeridor, ja que apunta la possibilitat —millor necessitat— d'encetar estudis i recerques aplicats a situacions sociolingüístiques semblants i també amb altres llengües en contacte i, sobretot, obre *mutatis mutandis* una extrapolació inèdita vers la literatura (valgui per una sola vegada i sigui permesa puntualment aquesta desviació a tall d'excurs). Si es reconeix el castellà de Catalunya com una varietat dialectal del castellà estàndard tal com defensa com a tesi encertada l'autor, per què no ha de tenir un tractament i reconeixement semblant i paral·lel —esdevingut, quan sigui, estudi rigorós, objectiu, monogràfic, neu-

tre, despolititzat, sòlid, com el que ara ens ocupa— “la literatura castellana de Catalunya”, expressió analògica a la de “la llengua castellana de Catalunya”? Bé, això, tanmateix, és una altra història, un o més llibres, una o més recensions i potser tot plegat provocador i generador de polèmica en àmbits allunyats de la filologia.

Per acabar, tant de bo que l’obra ressenyada ajudi a millorar l’ús acadèmic i social, tant a l’oralitat com a l’escriptura, de les dues llengües que conviuen a Catalunya. I tant de bo també no sigui un títol més de llibre per ser guardat, fitxat i informatitzat en biblioteques universitàries i/o especialitzades i registrat en pàgines web: hauria de tenir difusió com cal no solament en àmbits universitaris i acadèmics, sinó també institucionals i polítics i ser conegut i consultat (malgrat el seu volum, la seva densitat i l’aplec de dades) per filòlegs, lingüistes, erudits, intel·lectuals, professors de tots els nivells educatius, escriptors, periodistes, locutors, polítics, estudiants... i tota persona que s’honori d’emprar correctament les dues llengües que conviuen (sens dubte, amb altres: anglès, francès, àrab, xinès, romanès, rus, hindi, etc.), avui per avui, a la nació catalana, i, si hom ho prefeix, als Països Catalans.